

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЛОБІЗМУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

GLOBAL EXPERIENCE OF LOBBYING IN THE ACTIVITIES OF PUBLIC AUTHORITY BODIES

Стаття присвячена аналізу світового досвіду лобізму та його впливу на діяльність органів публічної влади. Розглянуто практики різних країн, зокрема США, країн Європейського Союзу, та їх методи регулювання та контролю за лобістською діяльністю. Основна увага приділена механізмам забезпечення прозорості, етичності лобізму та його ролі у формуванні публічної політики.

Авторка вказує на значущість лобізму у демократичних системах як інструмента представлення інтересів різних соціальних груп перед державними органами. Лобізм дозволяє залучати громадян до процесу прийняття рішень, тим самим підвищуючи легітимність і відповідальність управління. Стаття також підкреслює роль технологій та глобалізації у лобіюванні, вказуючи на трансформацію методів впливу через соціальні мережі та платформи онлайн-зв'язку. Такі інновації створюють нові можливості для лобізму, але й нові виклики, що вимагають дослідження та адаптації.

Активна роль некомерційних та громадських організацій у лобіюванні відкриває шляхи для глибшої громадської участі та захисту громадських інтересів. Вивчення впливу таких організацій на політику підкреслює важливість забезпечення збалансованого представництва у прийнятті рішень.

Висновки статті акцентують на необхідності продовження аналізу світового досвіду лобізму для ідентифікації найефективніших практик регулювання, які можна адаптувати для різних країн. Цей процес дозволить мінімізувати корупційні ризики і підвищити прозорість у взаємодії бізнесу та уряду, забезпечуючи ефективність, справедливість, та етичність у лобіюванні.

Ключові слова: лобізм, публічна влада, прозорість, етичні стандарти, США, Європейський Союз.

The article is devoted to the analysis of the global experience of lobbying and its impact on the activities of public authorities. The practices of various countries, in particular the USA, the countries of the European Union, and their methods of regulation and control of lobbying activities are considered. The main attention is paid to the mechanisms of ensuring transparency, ethics of lobbying and its role in the formation of public policy.

The author points out the importance of lobbying in democratic systems as a tool for representing the interests of various social groups before state bodies. Lobbying allows citizens to be involved in the decision-making process, thereby increasing the legitimacy and responsibility of management. The article also highlights the role of technology and globalization in lobbying, pointing to the transformation of methods of influence through social media and online communication platforms. Such innovations create new opportunities for lobbying, but also new challenges that require exploration and adaptation.

The active role of non-profit and public organizations in lobbying opens the way for deeper public participation and protection of public interests. Examining the influence of such organizations on politics highlights the importance of ensuring balanced representation in decision-making.

The article's conclusions emphasize the need to continue analyzing global lobbying experience to identify the most effective regulatory practices that can be adapted for different countries. This process will minimize corruption risks and increase transparency in business-government interaction, ensuring efficiency, fairness, and ethics in lobbying.

Key words: lobbying, public power, transparency, ethical standards, USA, European Union.

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.35.26>

Березка Н.О.

аспірантка кафедри публічного управління та економіки
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
ORCID ID: 0009-0003-8978-7187

Постановка проблеми. Лобізм є важливим інструментом у демократичних системах, дозволяючи представляти інтереси різноманітних груп населення перед органами влади. Він сприяє залученню громадян до процесу прийняття рішень, що підвищує легітимність та відповідальність управління.

Світова практика показує, що ефективне регулювання лобізму може зменшити корупційні ризики і підвищити прозорість у взаємодії бізнесу та уряду. Це вимагає постійного аналізу та вдосконалення законодавчих норм.

Зростаюча потреба у встановленні чітких етичних рамок для лобістської діяльності підкреслює значення теми. Обговорення та впровадження стандартів, що забезпечують етичну поведінку лобістів та усунення конфлікту інте-

ресів, є важливими для забезпечення довіри громадськості.

У контексті глобалізації лобізм виходить за національні межі, впливаючи на міжнародні договори, торговельні угоди та економічні стандарти. Це вимагає уваги до міжнародних практик та координації між країнами.

Нові технології змінюють методи лобіювання, зокрема через соціальні мережі та платформи онлайн-зв'язку. Це створює нові виклики та можливості для лобізму, які потребують дослідження та адаптації.

Активізація ролі некомерційних та громадських організацій у лобіюванні сприяє більшій залученості громадськості та захисту її інтересів. Вивчення їхнього впливу на політику є актуальним для забезпечення збалансованого представництва у прийнятті рішень.

Таким чином, лобізм як предмет наукового аналізу має значне теоретичне та практичне значення, вимагаючи постійного переосмислення та оновлення в рамках динамічних політичних, соціальних та економічних процесів.

Дослідження проблематики світового досвід лобізму в діяльності органів публічної влади має науковий та практичний інтерес.

Аналіз міжнародного досвіду може допомогти виявити найефективніші практики регулювання лобізму, які можуть бути адаптовані або модифіковані для використання в різних країнах. Розуміння, як різні системи впорядковують лобістську діяльність, допомагає в формулюванні законів, що забезпечують прозорість, ефективність та справедливість.

Оскільки лобізм може сприяти корупції, особливо в умовах слабкої регуляції, вивчення світового досвіду допомагає розробити механізми, які мінімізують ці ризики. Це включає створення чітких норм та процедур для лобістів та чиновників, забезпечуючи прозорість і відповідальність в їх взаємодіях.

Дослідження надає усвідомлення щодо того, як громадськість може ефективно впливати на політичні процеси через лобіювання. Це зміцнює демократичні процеси, сприяючи активнішій участі громадян у формуванні публічної політики.

У світлі глобалізації та міжнародної інтеграції, розуміння того, як лобізм функціонує у різних країнах, є ключовим для міжнародних корпорацій, некомерційних організацій та урядів, що прагнуть взаємодіяти на міжнародному рівні.

Вивчення лобізму допомагає ідентифікувати новітні підходи та технології, які використовуються для ефективного залучення стейкхолдерів у процеси прийняття рішень. Це може включати цифрові платформи для лобіювання, що покращують зв'язок між громадськістю та політиками.

Лобізм може відігравати роль у просуванні питань сталого розвитку та захисту довкілля. Аналіз світових практик може показати, як лобістські групи можуть впливати на політику в області екології, здоров'я та соціального захисту.

Таким чином, дослідження світового досвіду лобізму в діяльності органів публічної влади є критично важливим для вдосконалення політичних систем, підвищення ефективності управління та зміцнення демократичних цінностей у глобальному масштабі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика лобізму є актуальною серед представників наукових кіл. Так, на сучасному етапі окремим аспектам його ста-

новлення та розвитку присвятили свої доробки Базілевич Д., Богиня Т., Бризіцький М., Годний С., Дягілев О., Євченко Р., Мацкевич Р., Шведа О. та інші. Напрацювання зазначених вчених є підґрунтям для дослідження питання світового досвіду лобізму в діяльності органів публічної влади.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз різноманітних практик і методів регулювання лобіювання в різних країнах, зокрема у США та країнах Європейського Союзу, щоб визначити як ці практики впливають на прозорість, етичність та ефективність лобізму у формуванні публічної політики.

Виклад основного матеріалу. Лобізм має важливе значення у світовій практиці, виконуючи кілька ключових ролей у політичних та соціально-економічних системах країн.

Лобізм дозволяє різним групам (комерційним компаніям, професійним асоціаціям, некомерційним організаціям) представляти свої інтереси перед органами влади, забезпечуючи більш рівномірне представництво в процесі формування політики. Це сприяє розробці більш збалансованих та ефективних законодавчих ініціатив, що враховують різні точки зору.

Через регулювання та законодавче врегулювання діяльності лобістів, лобізм може підвищувати прозорість ухвалення політичних рішень. Зобов'язання лобістів реєструватися та звітувати про свою діяльність дозволяє відслідковувати, хто і як впливає на формування законів та політики.

Лобізм відіграє роль у підтримці демократичних процесів, забезпечуючи, щоб різні соціальні, економічні та культурні інтереси мали голос у політиці. Це зміцнює демократію, роблячи урядові структури відповідальними перед ширшим колом громадян [4, с. 3].

Лобісти часто надають законодавцям фахову інформацію та аналіз, що може допомогти у розробці більш ефективних і збалансованих законопроектів. Це особливо важливо в умовах швидких технологічних змін і складності сучасних економічних і соціальних питань.

Лобізм також може впливати на формування громадської думки через кампанії та активність в медіа. Це дозволяє підняти обізнаність та залучити громадськість до обговорення важливих питань.

На міжнародному рівні лобізм може впливати на формування транснаціональної політики і угод, таких як торговельні угоди або міжнародні норми. Лобісти можуть представляти інтереси не тільки на національному, але й на глобальному рівні.

У суспільствах, що швидко змінюються, лобізм допомагає урядам визначати, які інновації або зміни необхідні для адаптації законодавства до нових реалій.

Таким чином, лобізм у світовій практиці є важливим елементом взаємодії між бізнесом, громадськістю і урядом, що сприяє розробці більш об'єктивних, ефективних та справедливих політик та законів.

Лобізм, хоч і відіграє важливу роль у формуванні публічної політики та законодавства, також стикається з низкою потенційних викликів та проблем у світовій практиці.

Одним із найбільших викликів для лобізму є його потенційне перетворення на інструмент корупції. Непрозорі взаємодії між лобістами та законодавцями можуть призвести до законопроектів, що вигідні лише певним корпораціям або приватним інтересам на шкоду громадськості.

Великі корпорації та заможні індивіди можуть мати непропорційно великий вплив на політику через свої можливості лобіювання, що може призвести до дисбалансу в представництві інтересів і вплинути на справедливість законодавчих ініціатив.

Лобізм може порушувати етичні норми, особливо коли лобісти використовують подарунки, гостинності або інші форми стимулів для здобуття впливу на законодавців [6, с. 11].

У багатьох країнах лобізм недостатньо регульований, що може призвести до зловживань і викликати публічне обурення. Недостатність законодавчих рамок для контролю та звітності лобіювання підриває довіру до політичних інститутів.

Малі групи або громадські організації часто не мають таких же ресурсів, як великі корпорації, для ефективного лобіювання своїх інтересів. Це може призвести до того, що їхні потреби та побажання будуть ігноруватися.

Відсутність прозорості у лобіюванні створює труднощі у відстеженні впливу конкретних груп на законодавчий процес, що ускладнює оцінку їхнього впливу на демократію.

Різні підходи до регулювання лобізму у різних країнах створюють складності для міжнародних компаній та організацій, які прагнуть вести свою діяльність в різних юрисдикціях, зіткнувшись із різними правилами і очікуваннями.

Ці виклики вимагають ретельного законодавчого регулювання, ефективних механізмів забезпечення прозорості та постійного моніторингу лобіювання, а також розвитку культури етичного лобіювання.

Лобізм – це процес організованого представництва інтересів різних груп перед органами публічної влади з метою впливу на при-

йняття рішень, формування політики, або законодавство. Лобіювання включає діяльність, яка здійснюється для захисту або просування певних інтересів, часто з використанням спеціалізованих лобістів або груп лобіювання, які представляють комерційні, професійні, громадські або інші інтереси [3, с. 8].

Лобісти готують законопроекти, позиційні папери, аналітичні матеріали або пропозиції, які демонструють переваги або недоліки певних політичних кроків.

Лобісти зустрічаються з законодавцями та чиновниками, щоб обговорити питання, які стосуються їх клієнтів, і намагаються переконати їх прийняти або відхилити певні законопроекти чи політичні рішення [1, с. 9].

Лобісти можуть організовувати кампанії для залучення громадськості, використовуючи ЗМІ, соціальні мережі або публічні заходи для формування громадської думки на підтримку чи проти певних ініціатив.

Лобізм є легітимною частиною демократичного процесу, де різні групи інтересів мають право висловлювати свої погляди та переконувати уряд адекватно реагувати на суспільні потреби. Водночас лобізм вимагає чіткого регулювання, щоб уникнути корупції та забезпечити рівний доступ до участі в політичному процесі всіх зацікавлених сторін.

Світова історія лобізму охоплює багато різних культур, правових систем та історичних контекстів, що сформували його різноманітні прояви та еволюцію.

Лобіювання існувало ще в античні часи. Наприклад, у стародавньому Римі групи громадян та купецькі гільдії часто звертались до сенаторів та інших високопоставлених чиновників, щоб вплинути на політичні рішення на свою користь.

У середньовічній Європі різні гільдії та релігійні ордени також використовували лобіювання, щоб забезпечити собі певні привілеї або захист від королів і лордів. Ці процеси часто включали подарунки, дипломатичні переговори та інші форми впливу.

З розвитком національних держав і колоніальних імперій, лобіювання стало більш організованим. У Великій Британії, наприклад, Індійська компанія активно лобіювала у парламенті для розширення своїх торговельних привілеїв.

У XIX столітті відбулось значне зростання корпоративного лобізму, особливо у США і Європі, з розвитком залізничних, нафтових та сталеливарних індустрій. Корпорації та промисловці активно впливали на уряди, щоб отримати економічні переваги через митні тарифи, субсидії та іншу підтримку.

У ХХ столітті лобізм став невід'ємною частиною демократичних процесів, особливо в країнах Заходу, де різноманітні інтересні групи (від екологічних до профспілок) використовували лобіювання, щоб вплинути на урядову політику. Відповідно до цього виникли численні закони та регуляції, спрямовані на забезпечення прозорості та відповідальності у лобіюванні.

Глобалізація та технологічний розвиток ХХІ століття привели до нових форм лобіювання, зокрема через інтернет та соціальні медіа. Це відкрило двері для більш широкої участі громадськості в політичному процесі, але також створило нові виклики, такі як проблеми кібербезпеки та поширення дезінформації [9, с. 14].

Світова історія лобізму відображає його еволюцію від неформальних практик впливу до складної та регульованої складової сучасної політики, що має як позитивні, так і негативні аспекти для демократичних суспільств.

Історія лобізму в США має глибокі корені, які сягають часів формування країни, і продовжує розвиватися разом із змінами у політичній та соціальній структурі американського суспільства.

Ще до офіційного утворення Сполучених Штатів, лобіювання існувало як форма політичного впливу. Однак сучасне розуміння лобізму почало формуватися після Ратифікаційних конвенцій, коли засновники країни включили до Конституції перший поправку, яка гарантувала право на петицію уряду.

Реакція на корупцію та зловживання в епоху «Гільдед Ейдж» (Gilded Age) на початку ХХ століття призвела до реформ. Президент Теодор Рузвельт відомий своєю боротьбою з корпоративним лобізмом і спробами регулювати корпоративну владу.

Період Великої депресії і Нового курсу (New Deal) під керівництвом Франкліна Рузвельта викликав активізацію трудових союзів та інших груп, які лобіювали соціальні зміни та економічні реформи [7, с. 34].

Після Другої світової війни лобізм у США став ще більш організованим. Було створено багато нових груп та асоціацій, що представляли різноманітні інтереси, включаючи оборонну промисловість, сільське господарство та охорону здоров'я.

Відповіддю на Уотергейтський скандал стало зміцнення законодавства про прозорість і контроль за лобізмом, зокрема прийняття закону про реєстрацію лобістів (1976 року).

Сьогодні лобізм у США регулюється Федеральним законом про лобіювання (Lobbying Disclosure Act), прийнятим 1995 року, який вимагає від лобістів реєструватися та подавати кварталні звіти про свою діяль-

ність. Лобізм вважається законним та важливим аспектом демократичного процесу, але й продовжує викликати дебати про моральність, прозорість і вплив на політику [5, с. 97].

Таким чином, історія лобізму в США характеризується постійною еволюцією практик та регуляцій, спрямованих на забезпечення балансу між впливом приватних інтересів і потребами громадськості.

Історія лобізму у країнах Європейського Союзу (ЄС) тісно пов'язана з політичним і економічним розвитком регіону. Лобіювання у ЄС пройшло через різні етапи, починаючи від національних практик до більш складної системи лобіювання на рівні всього Союзу [8, с. 199].

Після Другої світової війни, як Європа почала відновлюватися, створення Європейського вугільного і сталевих співтовариства (ЕВСС), а згодом Європейської економічної спільноти (ЄЕС), сприяло зростанню лобістської діяльності. Промислові гіганти, такі як вугільна і сталева промисловість, були серед перших, хто організовував групи лобіювання, щоб впливати на регулювання в новостворених міждержавних установах.

З розширенням ЄЕС і переходом до Європейського Союзу виникла потреба в більш систематизованому підході до лобіювання. Брюссель став основним центром лобістської діяльності, де представництва компаній, профспілок, екологічних і споживчих організацій почали активно працювати з європейськими інститутами.

Вступ до ЄС нових країн та прийняття Маастрихтського договору, який заклав основу політичного та економічного союзу, значно розширив сфери впливу ЄС. Це сприяло зростанню груп лобіювання, що представляють широкий спектр інтересів на європейському рівні.

Розвиток Інтернету та цифрових технологій дав нові можливості для лобіювання. Електронні петиції, кампанії в соціальних медіа та інші форми онлайн-лобіювання стали важливими інструментами впливу на рішення ЄС [2, с. 15].

Європейський Союз зараз має одну з найрозвиненіших систем регулювання лобізму. Введено реєстри, які зобов'язують лобістів реєструватися та звітувати про свою діяльність. Ці міри спрямовані на забезпечення прозорості та етичності процесів лобіювання.

Ця історія показує, як лобіювання в ЄС еволюціонувало від промислового впливу до комплексної системи залучення широкого спектру інтересів у процесі європейського управління, підкреслюючи його роль як ключового компонента сучасної демократії.

Висновки. На основі аналізу світового досвіду можна зазначити, що ефективно лобіювання вимагає чіткої та прозорої регуляції. Це зменшує ризики корупції та забезпечує рівний доступ різних груп інтересів до процесу впливу на ухвалення рішень. Розвинені системи лобіювання, такі як у США та ЄС, включають обов'язкову реєстрацію лобістів, регулярне звітування про їхню діяльність та фінансування.

Світовий досвід показує, що одним із найбільших викликів для лобізму є забезпечення балансу між потужними комерційними інтересами та потребами ширшої громадськості. Ефективно лобіювання має враховувати інтереси всіх сторін, включно з менш захищеними групами населення.

Лобіювання є важливим інструментом демократії, оскільки воно дозволяє громадянам і групам впливати на урядову політику. Однак для забезпечення його позитивної ролі важливо забезпечити, щоб процеси були відкритими та підзвітними.

Сучасні технології змінили спосіб, яким лобісти взаємодіють з законодавцями та громадськістю. Цифрові платформи та соціальні медіа надають нові можливості для лобіювання, але також створюють виклики, пов'язані з кібербезпекою і дезінформацією.

У контексті глобалізації лобізм вийшов на міжнародний рівень, де великі корпорації та міжнародні організації активно впливають на формування міжнародних норм і політик. Це вимагає міжнародної координації у регулюванні лобіювання.

На підставі досвіду багатьох країн, високі етичні стандарти та чіткі норми поведінки для лобістів є критично важливими для підтримки довіри громадськості до процесу лобіювання.

Світовий досвід лобізму підкреслює його подвійну природу як інструменту для забезпечення представництва інтересів та потенційного джерела корупційних ризиків, якщо не встановлено адекватного регулювання і контролю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базілевич Д. Лобіювання в Україні та за кордоном: досвід, проблеми і перспективи / за заг. ред. В. Федоренка. К. : Москаленко О. М., 2009. 36 с.
2. Богиня Т. Ю. Інституціоналізація лобізму: світовий досвід та Україна : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Богиня Тетяна Юріївна ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2014. 20 с.
3. Бризіцький М. І. Правовий механізм лобіювання: загальнотеоретична та порівняльно-правова характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Бризіцький М. І. ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2017. 16 с.
4. Годний С. П. Інститут лобізму в політиці як чинник демократизації українського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Годний С. П. ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2019. 20 с.
5. Дягілев О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід. Х. : Майдан, 2011. 251 с.
6. Дягілев О. В. Правовий інститут лобіювання: конституційно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Дягілев Олександр Володимирович ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2010. 20 с.
7. Євченко Р. І. Інституціалізований лобізм, як конвенціональна практика політичної участі. Політичні інститути та процеси. 2022. № 4. С. 31–37.
8. Мацкевич Р. М. Лобістська діяльність: вітчизняний та зарубіжний досвід. Одеса : Фенікс, 2016. 316 с.
9. Шведа О. С. Міжнародно-правове регулювання інституту лобіювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Шведа Ольга Сергіївна ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. Київ, 2019. 20 с.